

Kőpatakiné Mészáros Mária

Új szakmai igények, új működési forma

*az egységes gyógypedagógiai
módszertani intézmények*

*Országos Oktatási Integrációs Hálózat
Utolsó Padból Program*

Bevezető	3
Együttnevelés – hazai jellemzők	3
Problémafelvetés – új útvonalak	5
A támogató törvényi szabályozók	5
A támogató oktatáspolitiká.....	6
Az intézmények funkcióváltása	7
A befogadó intézmények	7
Összhang	8
A) Oktatáspolitikai célkitűzések	8
B) Törvényi szabályozók	8
C) A speciális intézmények előtt álló lehetőségek	8
Út az egységes gyógypedagógiai módszertan intézmények kialakítása felé	9
Mit csinál az EGYMI?.....	9
Van-e általános recept az átalakuláshoz?	10
Az EGYMI létrehozása	10
„Felmérés” nélkül nem megy	11
Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézményekben vállalható feladatok – a teljesség igénye nélkül	11
Tanácsadás	11
Képzés, önképzés	11
Az alapinformációk növelése	12
A gyógypedagógiai tevékenységhez szükséges kompetenciák fejlesztése	12
Szakmaközi együttműködések	12
Tanácsadás	13
Kooperációk.....	13
Módszerek	13
Dilemmák, eldöntendő kérdések	14
Befejezés.....	14
Felhasznált irodalom	15

Bevezető

A sajátos nevelési igényű tanulók ma már minden közoktatási intézmény ajtaján kopogtatnak.

Nevelésük párhuzamosan folyik a speciális és integráltan a többségi intézményekben. Egyre több azoknak az intézményeknek a száma, amelyek nyitottak az új szakmai és környezeti kihívásokra, készek a befogadásra. A gyógypedagógiai tevékenység egyik legfontosabb sikerkritériuma, hogy a gyermekek társadalomba való beillesztése megvalósulhasson. Mindannyiunk felelőssége, hogy bármilyen helyszínen is folytatja tanulmányait, a számára legjobbat, legkiválóbbat kapja.

Hazai és nemzetközi vizsgálatok kimutatták, hogy a magyar oktatási rendszer a társadalmi-gazdasági helyzetből fakadó esélykülönbségeket, hátrányokat felerősíti, a települési és etnikai tényezők pedig tovább mélyítik azokat. Az esélykülönbségek felerősödése a hátrányos helyzetű, így a sajátos nevelési igényű tanulók pályafutását is befolyásolja. Közülük csak szórványosan kerülnek be a középfokú, illetve a felsőfokú oktatásba, iskoláikat az átlagosnál kevesebben fejezik be.

Általánosságban elmondható, hogy hazánkban a tanulók jelentős számban maradnak ki a közoktatás intézményeiből. Az iskolában kudarcot valló, lemorzsolódó, leszakadó tanulók növekvő aránya indokolja az országos szakmai érdeklődést, a figyelem irányultságát erre a területre. Az előrehaladás szempontjából ebbe a csoportba sorolhatóak az általános iskolából kimaradók, az általános iskolát befejező, de a tankötelezettség korhatárának elérése előtt tovább nem tanulók, továbbá a sajátos nevelési igényű tanulók.

Az uniós országokban közös cél a fogyatékossgal élők foglalkoztatási szintjének emelése. A fogyatékossgal kapcsolatos kérdések megközelítése az integrációt tekintve kulcskérdésnek a sérült emberek aktív társadalomba illeszkedése területén. A csatlakozás hazánkban is felgyorsítja azokat a folyamatokat, amelyek az integráció irányába hatnak.

A szegregációs mechanizmusok ellensúlyozása az integrációs tevékenységek elterjedésében, az integrációt támogató eszközrendszer megerősítésében valósul meg. Térnyerése segíti a tanulók későbbi életútját, a felnőtt életben a munkaerőpiacon való sikeres érvényesülést, ezáltal az életminőségük javulását.

Együttnevelés – hazai jellemzők

Az integrált nevelés¹ a fejlett gyógypedagógiai intézményhálózattal rendelkező országokban – hazánkban is azt a célt tűzi ki, hogy minden gyermek, függetlenül attól, hogy valamely sérülés vagy egyéb ok következtében fejlődésében akadályozott, megkülönböztetés és elkülönítés nélkül vehessen részt az intézményes nevelésben. Hazánkban hagyományosan az adott fogyatékossg típusának és mértékének megfelelően szerveződve, sok esetben bentlakásos, elkülönített intézményekben történik a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása. Az érintett tanulók családjuktól távol nevelődnek. Együttnevelésük-oktatásuk gyakorlati megvalósítására a közoktatási törvény először 1993-ban adott lehetőséget. A hazai közoktatási rendszerben politikai, szociális és pedagógiai célként is megjelenik az integráció. A közoktatás-politika a

---

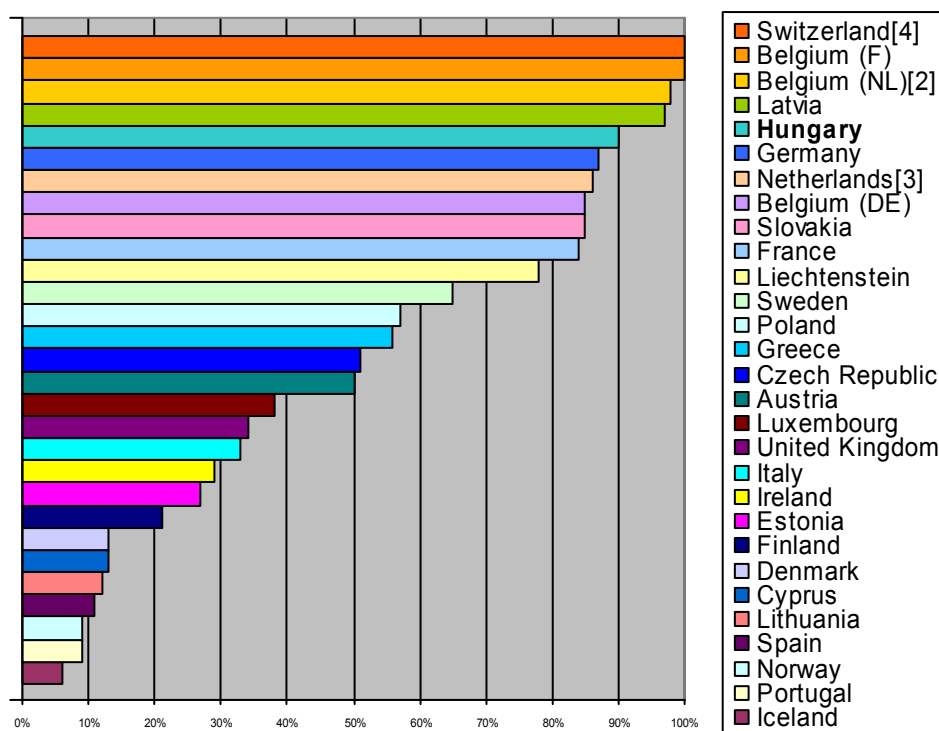
¹ A tanulmányban használt fogalmakhoz a közös értelmezés kialakítása érdekében „Szómagyarázat” készült – ld. 1. számú melléklet.

finanszírozásra is kiemelt figyelmet fordít, a szabályozási környezet kedvez a fogyatékossgal élők beilleszkedésének.

Magyarországon a 2001/2002-es tanévben 320 külön nevelést-oktatást biztosító speciális iskola és 240, általános iskola mellett működő speciális tagozat volt (KIR-STAT adatbázis)².

Ezzel szemben Európa az együttnevelés megvalósítására törekszik.

Az alábbi ábrán jól látható, hogy hazánk a leginkább szegregáló gyakorlatot folytató országok közé tartozik.

1. ábra. Az elkülönülten oktatott sajátos nevelési igényű tanulók aránya (Forrás: European Agency for Development in Special Needs Education) (Hitelesített adatunk önmagunkról azóta nem jelent meg.)

Az elmúlt tíz évben elsősorban a szülők, de a többségi és a speciális intézmények kezdeményezésére is, megjelentek a befogadás (a sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésének) egyedi, esetleges, intézményekhez kötött megoldásai. A speciális intézmények közül többen módszertani központtá alakultak, és szolgáltatásaikkal, aktív együttműködésükkel spontán kapcsolatok működtetésével segítették a befogadás eredményességét. Kezdeményezéseik – aktív támogatás hiányában – egyediek, nem adhattak általános megoldást.

Az OECD tagországokban a speciális iskolákban dolgozó pedagógusok szakértelmét egyre gyakrabban használják fel segítőként a többségi intézmények a mindennapi tevékenységekben. A sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó pedagógusok képzését a legfontosabb feladatok között tartják számon. Hazánkban az együttnevelés elterjedését ma is nehezíti, hogy a befogadó intézmények pedagógusai szervezeten nem kapnak erre irányuló felkészítést, nincsenek birtokában a személyközpontú nevelés megvalósításához szükséges kompetenciáknak. A magyar oktatási gyakorlatot jellemző egységes, a tanulók eltérő háttérét figyelmen kívül hagyó

² Mesterházi Zsuzsa: Jelentés a közoktatásról 2003.

tanulásszervezési módok alkalmazása, a merev értékelési rendszer, a tantervi célok teljesíthetőségétől való félelem, a merev szervezeti keretek, a szolgáltatói, tanácsadói, mentori hálózat hiánya egyaránt hátráltatja a sajátos nevelési igényű tanulókat a beilleszkedésben.

A kedvező oktatási feltételek hiányában a befogadó iskola nem tud lényeges hatást gyakorolni a tanulók esélykülönbségeire.

A szakmai viták, a pedagógusok és a szülők attitűdje hátráltatja a befogadás megvalósítását.

Problémafelvetés – új útvonalak

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésével- oktatásával- segítségével foglalkozó szakemberek (intézmények) a tevékenységeik során választ keresnek a következő kérdésekre:

- (1) Hogyan lehetséges a tanulási folyamatokban minden gyermek közreműködő részvételét egyéni képességének és fejlődési ütemének megfelelően biztosítani.*
- (2) Hogyan valósulhat meg, hogy az általános iskola alkalmas legyen a sajátos nevelési igényű gyermekek befogadására, képes legyen az egyes gyermekek sajátos igényeinek kezelésére.*
- (3) Hogyan lehet a gyógypedagógiai professzió tudását a pedagógiai együttműködések segítségével a többségi intézményekben felhasználni.*
- (4) Hogyan lehet az integrált nevelés- oktatás elterjedésével a speciális iskolák szervezetében és működésében régbemenő funkcióváltást segíteni: olyan szolgáltatásokat megvalósítani, amelyek direkt módon elősegítik az integrált nevelést.*
- (5) Hogyan lehet az európai együttműködések megerősítésével bővíteni az integráció tudásbátterét.*

Kiadványunk célja *egyfelől* az, hogy a fenti témakörben folytatott, illetve ahhoz kapcsolódó eredményeket bemutassuk a közoktatással foglalkozó szélesebb szakmai közönség, elsősorban az oktatás gyakorlatában és a különböző szintű irányításában működők számára, továbbá, hogy a meglévő ismeretek minél szélesebb körben váljanak ismertté, tovább gazdagodjanak. *Másfelől*, hogy a (3) és (4) kérdéskör megvitatásával teret biztosítsunk arra, hogy az olvasók saját nézőpontjukból hozzájárulhassanak a felgyűlt tapasztalatok aktivizálásához, a tárgyalt témakörök további és sokoldalú megismeréséhez, elmélyítéséhez, és segítsék az e téren meglévő tudások gyarapítását.

A támogató törvényi szabályozók

A tapasztalatok azt mutatják, hogy azokkal az előnyökkel, amelyek a sajátos nevelési igényű gyermek speciális eszközökkel és az elkülönített intézményekben történő fejlesztéséből adódnak, komoly hátrányok járnak együtt a nem akadályozott emberekkel való érintkezés beszűkülése, a szociális kapcsolatokban történő fontos tanulási folyamatok elmaradása miatt.

A sajátos nevelési igényű gyermekek pedagógiai fejlesztésének különböző lehetséges formáit a szociális integráció megvalósulása mentén szemlélve, még inkább felértékelődik az együttnevelés kérdésköre.

Életünk folyamán mindannyian juthatunk olyan helyzetbe, hogy szükségünk lehet segítségre, biztatásra. Ennek egyik forrása az érvényben lévő törvényi szabályozók ismerete. A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében oktatásában részt vállaló intézmények alapvető ismereteinek forrásai, amelyek az intézmények jogait és kötelezettségeit fogalmazzák meg, a következők:

- *Az 1993. évi LXXIX. Törvény a közoktatásról*
- *A 14/1994. (VI. 24.) MKM sz. rendelet A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról*
- *A 11/1994. (VI. 8.) MKM sz. rendelet a nevelési, oktatási intézmények működéséről*
- *A 23/1997. (VI. 4.) MKM sz. rendelet, amelyet a gyakorlat „Irányelvek” néven emleget.*

A támogató oktatáspolitikai

Az Oktatási Minisztérium átfogó integrációs fejlesztéseket dolgozott ki. A közoktatási törvény módosítása abba az irányba hat, hogy a nevelés-oktatás folyamatában és a kapcsolódó szervezetek működésében erőteljesebben jelenjen meg az antidiszkriminációs törekvés, csökkenjen a gyengébb érdekérvényesítő csoportok kirekesztése, és erősödjön közreműködésük a közoktatás céljainak megvalósításában. Az esélyegyenlőtlenségek mérséklését célozzák a közoktatási stratégia középtávú intézkedései, melyek mind a sajátos nevelési igényű, mind a hátrányos helyzetű gyermekek érdekeit szem előtt tartják. Az utóbb említett körbe tartozó gyermekek esélynövelő oktatásának segítését szolgálja az integrációs normatíva bevezetése, valamint az Országos Oktatási Integrációs Hálózat létrehozása. Jó irányt követnek azok a törekvések, amelyek az integrációs programok egymáshoz kapcsolódását, szinergiáját erősítik.

A társadalmi integráció és az esélyegyenlőség elősegítése a Kormány programjában is hangsúlyos szerepet kapott.

A határozott oktatáspolitikai állásfoglalást a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán Erőforrás Operatív Programja a 2.1. számú, a „Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben” című alintézkedésben jeleníti meg.

„A Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program stratégiai céljaival összhangban a program hozzájárul a munkaerő-piaci esélyteremtéshez és a társadalmi kirekesztődés megelőzéséhez azáltal, hogy biztosítja a minőségi oktatáshoz és a segítő szolgáltatásokhoz való hozzáférést. A fejlesztési folyamat fő célja olyan befogadó iskolarendszer kialakítása, ahol az iskola

alkalmazkodik a gyermekek körében tapasztalható kulturális, képességbeli és tanulási szükségletekben megnyilvánuló sokféleséghez.”³

A közoktatás intézkedéseinek fejlesztési programja (HEF OP 2.1.) újragondolja a nevelési-
oktatási célokat a sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása érdekében.

Az intézmények funkcióváltása

A BEFOGADÓ INTÉZMÉNYEK

Az EADSNE (European Agency for Development in Special Needs Education) 2001-es adatai alapján a sikeres befogadási stratégia jellemzői nem különböznek jelentős mértékben a hazai tapasztalatoktól.⁴ (Kialakításának segítése lehet a megújuló speciális intézmények egyik célja is.)

Ezek a következők:

- *Tanári attitűdök: A tanárok szociális érzékenysége, empátiája, az eltérések elfogadásának, a különbségek kezelésének a képessége.*
- *A tanárok szakmai kompetenciája: Gazdag módszertani repertoár, a megfelelő segédanyagok megléte és idő a sokféleség kezeléséhez.*
- *Támogató környezet iskolákon belül és kívül: Az igazgató, a helyi irányítás, a helyi közösségek, a kormány, a szakmai szervezetek részéről.*
- *Egyértelmű kormányzati politika és ennek megfelelő finanszírozási rendszer.*
- *Kooperatív tanítás: Multidiszciplináris tanári és szakértői teamek.*
- *Kooperatív tanulás: Egymást segítő tanulók, csoportos tanulás.*
- *Együttműködés a problémamegoldásban, megállapodásokon alapuló világos szabályok.*
- *Heterogén csoportok, rugalmas tanulászervezés, alternatív utak.*
- *Hatékony tanítás, igényesség, teljesítményorientáltság, folyamatos mérés és visszajelzés, egyéni tanulmányi terv és megvalósulásának mindennapi nyomon követése.*

---

³ A Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program 2.1-es számú, „Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben” című intézkedés központi programterve

⁴ Befogadó iskolák, elfogadó közösségek – tanulmánykötet 2003. Szerk: Kőpatakiné Mészáros Mária

Összhang

Az oktatáspolitikai célkitűzések (a) és a törvényi szabályozók (b) összhangja (c) a speciális intézmények előtt álló lehetőségekkel

A) OKTATÁSPOLITIKAI CÉLKITŰZÉSEK

Az oktatáspolitikai fejlesztések célkitűzése, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek számára olyan, optimális képzési kínálatot biztosítson, amely a lehető legnagyobb mértékben illeszkedik az egyén individuális igényeihez, képességeihez és tanulási előfeltételeihez és hozzáférhetővé teszi számukra a többségi oktatási rendszer kínálatait.

B) TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÓK

A többször módosított 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról lehetőséget ad Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények (a továbbiakban EGYMI) létrehozására.

„33. § ... (az EGYMI)...létrejöhet a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók többi gyermekkel, tanulóval együtt történő nevelésének, oktatásának segítése céljából.”

Céljaival összhangban elláthatja:

„34. §-a a), b), e), g) és h) pontjában felsorolt pedagógiai szakszolgálat feladatait, az utazószakember-hálózat működtetését,

36. §-a (2) bekezdésének b)–e) és g) pontjában felsorolt pedagógiai-szakmai szolgáltatás feladatait, továbbá az intézmény keretén belül óvodai, általános iskolai feladatot ellátó intézményegység működhet.”

C) A SPECIÁLIS INTÉZMÉNYEK ELŐTT ÁLLÓ LEHETŐSÉGEK

Az integrált nevelés-oktatás kiteljesedésével, a befogadó intézmények számának növekedésével előtérbe került és kerül a korábban elkülönült intézmények „sorsa”.

Az inkluzív nevelés-oktatás szakmai és szakmaközi együttműködések során valósulhat meg.

A sajátos nevelési igényű tanulók oktatását – mint már említettük - , a kormányzati szándék is abba az irányba erősíti, hogy a gyermekek a többségi iskolákban részesülhessenek oktatásban – a szülők erőteljes részvételét kérve és segítve a döntésben.

A gyógypedagógia alkalmazása hazánkban évszázadosnál is hosszabb múltra tekint vissza, és bár hagyományosan a speciális oktatási- nevelési intézményekben történt, a fentiekben tárgyalt okoknak megfelelően, a tanulói összetétel változásának és az integráció elterjedésének hatására a speciális iskolák szervezetében markáns változások jöttek létre. Egyrészt az iskolai (oktatásra koncentráció) funkció aránya lényegesen csökkent és a tanulói összetétel változásának következtében jelentősen át is alakult. Az eddigénél is erőteljesebb hangsúlyt kap a készség- és

képességfejlesztés, érték- és normaközvetítés, szocializáció, szolgáltató, individuális fejlesztést végző funkció.

Másrészt az utóbbi években az oktatási alapfunkciók mellett a speciális intézményekben megjelentek és egyre inkább megjelennek azok a *szolgáltatások*, amelyek direkt módon is elősegítik az integrált nevelést. Egyaránt kihívás és lehetőség tehát, hogy az integrált nevelés terjedésével a speciális kompetenciák erőteljesebb megjelenését segítse a többségi iskolákban (iskolarendszerben) is.

A speciális intézményekben dolgozó gyógypedagógusok szaktudását az integrált nevelés elterjedésével a többségi intézményekben igénylik is. A meglévő gyógypedagógiai tudás (pl. fejlesztő programok alkotása, terápiák alkalmazása, tanácsadás) segítik az integrált oktatásban részt vevő sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulókat (*Mesterházi*, 2003.).

Út az egységes gyógypedagógiai módszertan intézmények kialakítása felé

A speciális intézményekben pedagógus továbbképzésre, a szülőkkel való kommunikáció minőségének, tartalmának átgondolására és segítésére, szakmai és szakszolgálati teendők ellátására nyílik lehetőség. Tudjuk, hogy erre a feladatváltásra a közoktatási törvény ad lehetőséget az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények létrehozásával (33. §, 34. § és 36. §), amely a szakszolgálatok és a szakmai szolgáltatások bizonyos szerepének vállalását teszi lehetővé abban az esetben, ha azt az intézmény a sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének megsegítése céljából végzi. Így a korábbi elkülönült intézmények forrásközpontokká (képző-szolgáltató intézményekké) alakulhatnak, ahol megtörténhet a szakmai támogatási rendszerek kiépítése. Érdeklünk, hogy ez a legjobb speciális intézmények bázisán történjen meg.

Mit csinál az EGYMI?

A törvényi meghatározás egyértelmű eligazodást tesz lehetővé a vállalható feladatok körét illetően.

A 34. § értelmében a pedagógiai szakszolgálat feladatköréből vállalhatja-elláthatja

- a) a *gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás*;
- b) *fejlesztő felkészítés*;
- e) a *logopédiai ellátás*;
- g) a *konduktív pedagógiai ellátás*;
- h) a *gyógytestnevelés tevékenységeit*.

A 36. § szerint a pedagógiai-szakmai szolgáltatás feladatköréből elláthatja

- b) a *szaktanácsadást, amelynek feladata az oktatási, pedagógiai módszerek megismertetése és terjesztése*;
- e) a *pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése*;

g) a tanuló tájékoztató, tanácsadó szolgálat, amelynek feladata a tanulók, a tanulóközösségek, a diákönkormányzatok segítése, a jogaik érvényesítéséhez szükséges ismeretek nyújtásával, tanügyigazgatási, közgazdasági, jogi stb. információk közvetítésével.

Van-e általános recept az átalakuláshoz?

Nagyon nehéz egy bíztatást, egy segítséget adó leírást úgy kezdeni, hogy az átalakulásra, a megvalósításra nincs általános recept.

A *EGYMI* feladata az integrált nevelés, oktatás segítése! E célokkal összhangban az integrált neveléssel, oktatással kapcsolatos – a fentiekben részletezett - szakszolgáltató feladatokon túl a szakmai szolgáltatások körébe tartozó egyes feladatok ellátására is jogosulttá válik. A jelenleg meglévő (egységes) pedagógiai szakszolgálatot ellátó intézmények tehát nem vál(hat)nak automatikusan egységes gyógypedagógiai módszertani intézménnyé!

Mindig a helyi kezdeményezések azok, melyek a fejlődés ígéretét adják, táplálják a hatékony koncepció kialakítását. *Ezért a konkrét lépéseket az egyes régiók eltérő előfeltételeihez és lehetőségeihez kell igazítani.*

A közoktatás-fejlesztési és feladat-ellátási tervvel, a pedagógiai szakmai szolgáltatások szervezésével, az ellátási területek és körzetek meghatározásával, az intézményfenntartók együttműködésével biztosítható csak, hogy a céloknak megfelelően épüljön ki a módszertani intézmények hálózata.

AZ EGYMI LÉTREHOZÁSA

Az EGYMI létrehozása teljes szervezeti átalakulást igényel. Egyértelmű célok megfogalmazása szükséges hozzá, és olyan terv, amely az időt, a költséget, az erőforrás-korlátokat is figyelembe tudja venni. Az előkészítés és megvalósítás olyan koordinált és kontrollált tevékenységeket jelent, amelyeket a szervezet a célkitűzés elérése érdekében vállal.

A tervek elkészítése és az egyeztetések után a végrehajtásához szükséges tevékenységeket is fogalmazzuk meg – és rendeljünk hozzájuk erőforrásokat. (Ez nem feltétlenül jelenti új pénzeszközök mozgósítását, hiszen alapvetően a szervezetben meglévő és felhalmozódott tudás- és kapacitástöbblet felhasználásáról van szó.)

Fogalmazzunk meg a produktummal kapcsolatban minőségi követelményeket is.

A koncepció kialakítása, a tervezés- szervezés, a végrehajtás lépései, a szakmailag egyértelműen megfogalmazott tartalmak csakis akkor lehetnek eredményesek, ha a konkrét, helyi szinten végrehajtandó feladatok közelítenek a fontosnak tartott irányvonalhoz – a helyi szinten felmerülő szükségleteket elégítik ki.

Már ebben az időszakban, amikor a koncepció megfogalmazása történik, többféle szakmai terület képviselőtől gondoskodjunk (fenntartó, befogadó intézmény, speciális intézmény pedagógusai, szülőközösségek stb.). Hosszú távon csakis ez biztosítja az eredményes együttműködés megvalósulását.

„FELMÉRÉS” NÉLKÜL NEM MEGY

Az EGYMI létrehozásakor és feladatköreinek kialakításakor természetesen irányadó a törvényi lehetőség. De ez nem azt jelenti, hogy minden speciális intézménynek át kell alakulnia. A helyi megvalósításkor a funkcióváltó intézményt az a szándék vezesse, hogy valós igényeket elégítsen ki, a helyi sajátosságok figyelembe vételével.

Ehhez elengedhetetlenül szükséges a helyzetelemzés. Például a sajátos nevelési igényű gyermekek illetve szüleik és pedagógusaik számára biztosítandó tanácsadói szakszolgálatok iránt helyi szinten jelentkező igények azonosítása, a már működő szolgáltatások megismerése, a beindult innovációs tevékenységek ismerete – mert ez teszi reálissá a tervezést.

Az átalakuló intézmény célja lehet a fennálló ellátási rendszerek segítése, fejlesztése is.

A szakmai elindulás lehetősége – egy lehetséges lépéssor a helyzetelemzés megvalósításához:

- 1) *A kiindulási helyzet elemzése: a földrajzi környezet igényeinek megfogalmazása.*
- 2) *Meglévő szabad kompetenciák, kapacitás (az intézményi kínálat) összegyűjtése.*
- 3) *Egyeztetés az igények és a kínálat között, a kommunikáció a fenntartóval.*
- 4) *Intézményi átalakuláshoz szükséges funkcióváltás végiggondolása és az átalakulás lépéseinek eltervezése.*
- 5) *A szükséges intézkedések kidolgozása.*
- 6) *Megvalósítás – korrekciók, visszacsatolások, egyeztetések.*
- 7) *Értékelés, minőségfejlesztés kérdései.*

Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézményekben vállalható feladatok – a teljesség igénye nélkül

---

TANÁCSADÁS

A tanácsadás, az integráció kérdései.

Adott sérültségű gyermekek tanácsadói szolgáltatásának létrehozására irányuló tevékenységek (beszédhibás, látássérült, hallássérült, tanulásban akadályozott, értelmileg akadályozott stb.), ambuláns lehetőségek.

Az ellátó intézmények közötti kooperáció megteremtése, együttműködés létrehozása az óvoda, általános iskola, nevelési tanácsadók, speciális iskola, többségi általános iskola stb. között.

KÉPZÉS, ÖNKÉPZÉS

AZ ALAPINFORMÁCIÓK NÖVELTÉSE

A fejlődés és a tanulás pszichológiai tényezői, diagnosztika, korai fejlesztés, tanterv- és programfejlesztés, a tanítás stratégiái és az oktatás módszerei, a szülők és a szakemberek együttműködése, a pedagógiai fejlesztés lehetőségei kerülhetnek az alapinformációk körébe.

A GYÓGYPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGHEZ SZÜKSÉGES KOMPETENCIÁK FEJLESZTÉSE

Az individualizáláshoz és differenciáláshoz szükséges, elméleti szinten is megalapozott szakmai kompetenciák kialakulását elősegítő módszerek közvetítése a célunk. A diagnosztika alternatív formái és módszerei, az integrált oktatás alapelvei, az új oktatási módszerek megismerése és begyakorlása – oktatásszervezés, didaktikai eszközök, módszerek tartozhatnak ebbe a körbe.

SZAKMAKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Az integrált nevelés- oktatás eredményes megvalósulásához nélkülözhetetlen az attitűdváltás, a vezetői és a nevelőtestületi elkötelezettség. Kulcskérdésként fogalmazódik meg, hogy meg kell találni azokat az embereket, akik vezethetik az integrált neveléshez- oktatáshoz szükséges innovációt és képesek kidolgozni azokat a feltételeket, amelyek között fejlődhet az együttműködés. Serkenti a folyamatos motiváltságot és fejlesztést, ha a legjobb gyakorlatok alkalmazása támogatást kap.

A funkcióváltó intézmény szerepe felértékelődik a tanári kompetenciák kialakításának segítésében.

A tanulók közötti különbségek kezelésére csakis a kiemelkedő színvonalú tanárok képesek.

Annak érdekében, hogy a többségi intézményben a tanulási folyamat eredményességéhez hozzásegítsék a sajátos nevelési igényű tanulót, az együttnevelést végző pedagógusnak tudnia kell:

- *A neveléshez- oktatáshoz- fejlesztéshez szükséges motivációs bázist (egyéni, közösségi) megteremteni, aktivizálni.*
- *A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztéséhez, differenciált nevelés-oktatáshoz alkalmas individuális módszereket, technikákat megtalálni.*
- *Az egyes fogyatékoságú tanulók részvételével foglalkozásokat tervezni, irányítani.*
- *Tanulói diagnózist pedagógiai szempontból értelmezni, annak ismeretében fejlesztési eljárásokat megtalálni.*
- *Egy adott tanítási- nevelési probléma megoldására alternatívákat adni, és a tanórákat eredményesen és hatékonyan vezérelni. Tudni háttérben maradni, tanulói aktivitást serkenteni.*
- *Tudni együttműködni szülőkkel, társadalmi partnerekkel, más szakemberekkel.*
- *Ehhez kiváló segítséget nyújthat az EGYMI a speciális fejlesztési szükséglet diagnosztizálásával. Közvetíteni tudja a különböző tanulási képességű gyermekek oktatásának individualizálására és differenciálására használható tudásokat, az integrált*

oktatás munkaformáit, a tanár-szerepeket. Segítheti a szakemberek együttműködését, megválaszolhatják a teljesítménymérés és az értékelés kérdéseit.

- *A tanulók önértékelése, a tanári és a szülői beállítódások alakítása az együttneveléssel szemben, a differenciált oktatás céljai, alapelvei és módszerei, az osztálykeretben megvalósított munkamegosztás példák bemutatása és értékelése során valósulhat meg.*

TANÁCSADÁS

A tanácsadás a korai fejlesztésben, családcentrikus korai fejlesztés, a megkésett beszédfejlődésű és megváltozott fejlődésű gyermekek korai fejlesztése, a tanulási zavarokkal küzdő gyermekek olvasástanulási folyamatainak alakítása, integrált oktatásának segítése, hallássérült gyermekek beszédtanítása, mozgáskorlátozott gyermekek óvodai és iskolai fejlesztése, művészi, kreatív aktivitások, foglalkoztatási és társadalmi rehabilitáció, szociális integráció.

KOOPERÁCIÓK

Az eredményességet erőteljesen befolyásolja a pedagógiai fejlesztésben részt vevő partnerek, (tanuló, pedagógus, egyéb szakember, szülő, fenntartó) együttműködésének javítása, a különböző tanácsadói szolgáltatások egységes koncepciójú, szakmaközi alapokra épülő kooperációjának megszervezése.

A különböző szakemberek közötti együttműködés kialakítása, a szakemberek kooperációja szülőkkel és egyéb partnerekkel, a különféle szakszolgálatok megszervezése és koordinálása lehet az EGYMI feladata.

Gyakorlatiassá és azonnal hasznosíthatóvá teszi a tapasztalatokat olyan teamek létrehozása, amelyekben kicserélhetik, összehasonlíthatják és kiértékelhetik az ismereteiket és tapasztalataikat.

MÓDSZEREK

A legaktívabb tanulási helyzetet esetbemutatók, esetelemzések biztosítják. Ez szerveződhet a tanácsadásban részt vevő szakemberek által képviselt koncepciók és modellek gyakorlati szempontú elemzése köré, mely azok továbbfejlesztését szolgálhatja.

Az elméleti megalapozás nélkülözhetetlen, ám a tapasztalatok átvétele, az elsajátított ismeretek alkalmazása akkor hatékony, ha közvetítése szituációs gyakorlatokon keresztül történik.

Szakmai megbeszélések (beszámolók, előadások, közös nevelési értekezletek, műhelymunkák bemutatása) a gyógypedagógia különböző munkaterületeinek és témáinak megismerése köré szerveződhetnek.

Dilemmák, eldöntendő kérdések

A helyzet azért is különleges, mert az egységes gyógypedagógiai módszertani intézményben együtt lesz jelen a szak- és szakmai szolgáltatás. Ebben különbözik majd az eddigi egységes szakszolgálatoktól. Mivel tevékenységeiben a szakmai szolgáltatás feladataiban való közreműködés is megjelenik, mindenképpen célszerű az együttműködés a megyei kötelezettségeként szakmai szolgáltatást ellátó intézménnyel.

Az EGYMI alkalmazottainak a létszámát, státuszát, képesítési kötelezettségét a fenntartó határozza meg akkor, amikor az ellátandó feladatot is meghatározza a 14/1994. és 10/1994. MKM rendeletek alapján.

Amennyiben az EGYMI-ben iskolai tagozat is működik, az számtalan előnnyel járhat. A módszertani segítség gyakorlati tevékenységek bemutatása alapján valósulhat meg, de adott az intézményben a hospitálási lehetőség, az óra- és esetelemzések az eszközök bemutatása, használatuk megtanítása és kölcsönzése is.

A gyakorlatban minden bizonnyal sok kérdés fogalmazódik majd meg. Ezek egyértelmű megválaszolására a gyakorlati megvalósítás során, a fenntartóval való együttműködésben kerül sor. A problémák elmélyült megvitatásához tapasztalatokra és interaktivitásra van szükség.

Befejezés

A többségi általános iskolák befogadó készségének erősítése új lehetőségeket nyújt a sajátos nevelési igényű gyermekek és a nem sérült, többségi iskolába járó gyermekek szociális tanulási folyamatai számára. A befogadással együtt járó útkeresés, az intézményi innovációk a befogadó iskola munkájában is jelentős minőségi javulást eredményeznek.

Az eredményesség jelentősen függ attól, hogy mennyire sikerül összekapcsolni és összehangolni a sajátos nevelési igényű gyermekeket ellátó intézmények (speciális és többségi, befogadó) fejlesztési kínálatait a hozzáférhető szak- és szakmai szolgáltatásokkal. Mennyire lehet új tereket nyitni a gyermekek, fiatalok számára az otthoni háttér és a helyi kapcsolati lehetőségek közötti együttműködések megteremtésével.

Tudjuk, hogy a befogadás, az együttnevelés sikerét nagymértékben befolyásolja a szakember-továbbképzés, a gyógypedagógiai szak- és szakmai szolgáltatások továbbfejlesztésének, azok területeinek kimunkálása.

Elismeréssel adózunk annak az elkötelezett és innovatív munkának, melyet a szakemberek az együttnevelés kínálatának bővítése érdekében már eddig is tettek.

Mindannyiunk célja és felelőssége, hogy javuljon a sajátos nevelési igényű gyermekek pedagógiai fejlesztése és társadalmi integrációja, növekedjen a családjuk és a pedagógusok megbecsülése.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A fogyatékos gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a fogyatékos tanulók iskolai oktatásának irányelve. Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1997.
2. A közoktatásról szóló 1993. LXXIX. törvény, egységes szerkezetben
3. Illyés Sándor: Együtt vagy külön? In: Hoffmann R. (szerk.) Évkönyv a magyar köznevelésről. OM-OKM, 1999. 29-35. o.
4. Perlusz Andrea (1995): Fogyatékos gyermekek integrált nevelése hazai kísérletek tükrében. BGGYTF, Budapest. 94-32. o.
5. Lányiné Engelmayer Ágnes (1993): A külföldi integrációs modellek tanulságai a hazai alkalmazás számára: In: Csányi Yvonne (szerk.) Együttnevelés – Speciális igényű tanulók az iskolában. Iskolafejlesztési Alapítvány, OKI, Budapest. 11-21. o.
6. dr. Göllész Viktor (1979): A gyógypedagógia alapproblémái: Medicina, Budapest.
7. Benczúr Miklósné (1999): Mozgáskorlátozottak integrált oktatásának helyzete egy felmérés tükrében. Gyógypedagógiai Szemle XXI. évf. 2. sz. 103-112. o.
8. Csányi Yvonne – Perlusz Andrea (1996): A hallássérültek hazai integrálásának néhány kérdése. In: Földes Tamás és mtsai (szerk.) II. Soproni Logopédiai Napok Konferencia Sopron. 92-95. o.
9. Földiné Angyalossy Zsuzsa – Kiss Ágnes (1995): A súlyos fokban látássérültek óvodai, iskolai integrációjának helyzete hazánkban. In: Perlusz Andrea (szerk.): Fogyatékos gyermekek integrált nevelése hazai kísérletek tükrében, BGGYTF, Budapest. 71-79.o.
10. dr. Gaál Éva (2001): Tanulásban akadályozott gyermekek szegregált és integrált nevelésének jelene és jövője. Gyógypedagógiai Szemle, Budapest. 76-91. o.
11. Gordosné dr. Szabó Anna (2000): A magyar gyógypedagógus-képzés története. ELTE BG Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest.
12. Gordosné dr. Szabó Anna (1978): Gyógypedagógiai alapismeretek. Medicina, Budapest.
13. Dr. Illyés Sándor (2000): Gyógypedagógiai alapismeretek. ELTE BG Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest.
14. Salné Lengyel Mária – Kőpatakiné Mészáros Mária (2001): Az együttnevelés. Egy kutatás tapasztalatai. Fejlesztő Pedagógia különszám
15. Szabó Ildikó (1995): A szomatopedagógus szerepe a mozgásfogyatékos gyermekek bölcsődei, óvodai, iskolai együttnevelésében. BGGYTF, Budapest. 47-70. o.
16. Kőpatakiné Mészáros Mária – Salné Lengyel Mária (2002): Együttnevelés – nyolc pontban a beiskolázásról. Fejlesztő Pedagógia 13. évfolyam. 1. sz. 4–9. o.
17. Kőpatakiné Mészáros Mária (2002): European Academy of Childhood Disability: „Different concepts about integration and/or inclusion of special needs Children in Hungary” Pisa.
18. Kőpatakiné Mészáros Mária (2001): A szakértői és rehabilitációs bizottságok vizsgálati anyagának elemzése. Belső munkaanyag. OKI.
19. Kőpatakiné Mészáros Mária (2001): Felnő egy elfogadó nemzedék. In.: Befogadó iskolák, elfogadó közösségek. (szerk.: Kőpatakiné Mészáros Mária) Budapest, OKI. 7-21. o.
20. A Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program 2.1-es számú, „Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben” című intézkedés központi programterve. (2004).

21. Papp Gabriella (2001): Tanulásban akadályozott gyermekek a többségi általános iskolában. (Ph.D. disszertáció). ELTE BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
22. Vaughan, Micheal (2002): Inclusion Index. Centre for Studies on Inclusive Education. Bristol (kézirat és előadás).
23. Fonyódi Ilona (2001): Az oktatásirányítás szerepe az együttnevelés sikeréért. Fejlesztő pedagógia. 12. évf. 3. szám. 7-8. o.
24. Mesterházi Zsuzsa (1998): A gyógypedagógus képzés és a tanítóképzés együttműködésének tapasztalatai. In: Schablauerné Kertész Klára. (szerk.): A tanítók és óvodapedagógusok felkészítése a fogyatékos gyermekek fejlesztésére. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola. Kaposvár. 21-25. o.